

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

44

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-23-0

2003 11 10

9395458

BRNO 2003

280, -

PŘEHLED VÝZKUMŮ 44

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del Maschio
Na titulním listě:	Středověký hrádek Vratěnin, okr. Znojmo. Foto: Miroslav Bálek
Tisk:	Bekros
Náklad:	350 ks

© 2003 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Resumé

Dušejev (Bez. Jihlava), Maršov. Mittelalter, Neuzeit. Landwirtschaftliche Aktivitäten. Rettungsgrabung.

HRABĚTICE (okr. Znojmo)

Intravilán obce. Středověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Při realizaci II. etapy kanalizace v obci se podařilo zachytit zásobní jámu, kterou můžeme podle keramického materiálu zařadit do 2. poloviny 14. století.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé

Hrabětice (okr. Znojmo). Bebauter Teil der Gemeinde. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung

HRADIŠTKO (okr. Jindřichův Hradec)

„U dubí, V loukách, Nad pastviskem“. Mladší doba hradištní. Sídliště. Povrchový průzkum.

U lesa „Dubí“ jsem našel dne 13. 10. 2001 několik větších keramických zlomků z mladohradištního období. Místo nálezů je ve spodní části prudkého Z svahu nad Moravskou Dyjí asi 0,8 km SZ obce v nadmořské výšce kolem 460-470 m. Všechny zlomky jsou zhotoveny z hmoty s velkou příměsí tuhy. Je to dno nádoby se značkou ve tvaru děleného čtverce a dva střepey z výdutí s obvodovými žlábků, které lze datovat do průběhu 11.-12. století. Podle starších nálezů z tratě „Dubí“ pochází štípaná industrie (nožičky, škrabadla a jádra z „pazourku a jaspisu“) a tuhované střepey kultury s lineární keramikou, které mohou poukazovat na neolitické sídliště (archív AÚ Brno č. j. 2768/46). Revizní průzkum v roce 2001 však žádné nálezů z neolitu nezachytil a je možné, že v případě „tuhovaných“ střepeů z neolitu šlo o spíše o tuhové střepey z mladší doby hradištní.

Z tratí „V loukách“ a „Nad pastviskem“ (při JZ okraji obce) pochází z chudých popelnatých jam střepey, mazanice, bronzové záušnice, železné nožičky a přeslen datované do 11.-12. století (archív AÚ Brno č. j. 495/45). Podle I. L. Červinky jde v případě obou posledně jmenovaných lokalit o slovanské sídliště (Archív AÚ Brno č. j. 545/58). Není vyloučena možnost shody tratě „V loukách“ s místem nálezů mladohradištní keramiky u lesa „Dubí“. Všechny starší nálezů zjistil a měl uloženy ve sbírce J. Liška z Dačic.

Nejméně 3 lokality s nálezů z 11.-12. století u Hradištku ukazují na význam tohoto mikroregionu, který leží v oblasti Českomoravské vrchoviny, dlouho pokládané za území kolonizované až v průběhu 13. století. Zřejmě blízkost Moravské Dyje a relativně příhodná nadmořská výška v okolí Dačic zapříčinily osídlení tohoto prostoru slovanským obyvatelstvem (Bláha 1997, 225).

Milan Vokáč, FF MU Brno

Literatura:

Bláha, J. 1997: K projevům kulturních vlivů na keramice raného a vrcholného středověku v horním Podyjí. 225-229, in: Z pravěku do středověku, Brno.

Resumé

Hradištko (Bez. Jindřichův Hradec). „U dubí, V loukách, Nad pastviskem“. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Terrainbegehung.

HRANICE (okr. Přerov)

Radniční ulice č. p. 70. Vrcholný středověk. Město. Záchraný výzkum.

V rámci přestavby domu čp. 70 byl v měsíci říjnu archeologicky zkoumán drobný základový výkop (délka 2,5 m, šířka 0,6 m a hloubka 0,70 m) pro zeď přístavby v zadní (dvorkové) části parcely.

Pod recentními jílovitými uloženinami o síle cca 0,30 m se nacházela vrstva běžovošedého jílu se sporadickými nálezů keramiky, mazanice a uhlíků. Nálezová situace byla interpretována jako izolační úprava terénu související s provozem vrcholně středověkého městiště ve 2. polovině 14. až 1. polovině 15. století.

Pavel Šlězár, Státní památkový ústav v Olomouci

Resumé

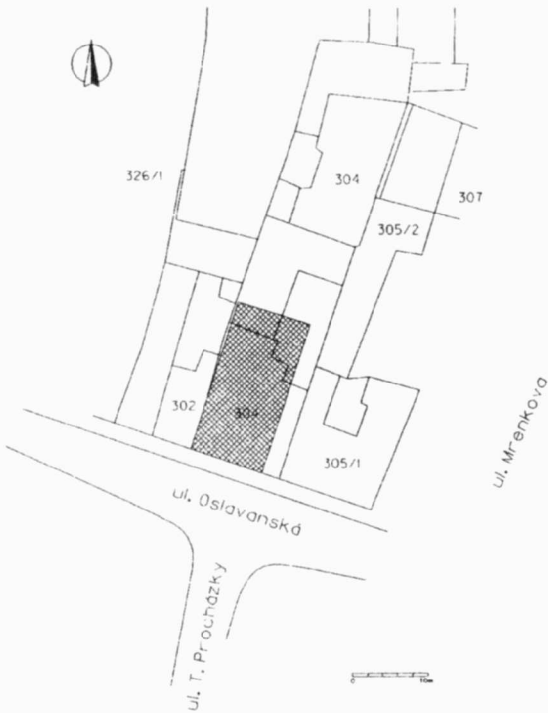
Hranice (Kat. Hranice, Bez. Přerov). Radniční Straže 70. Hochmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

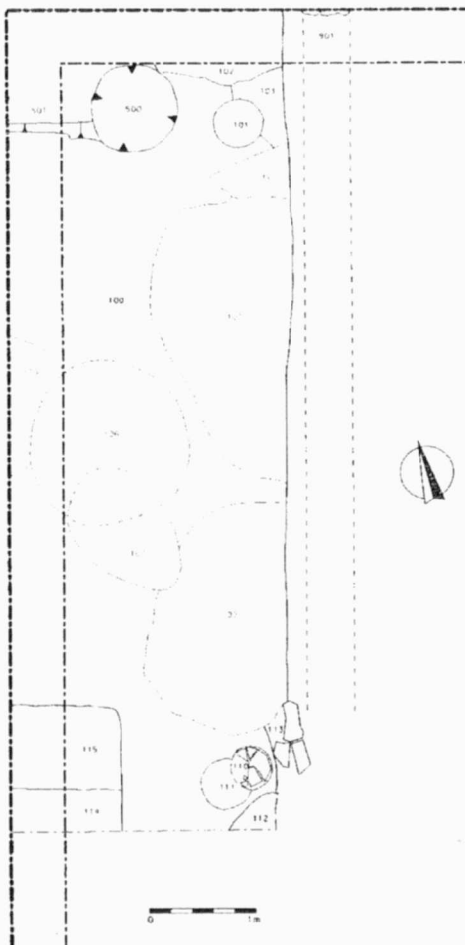
Oslavská ulice, parcela číslo 304. Sídlištní aktivita. Středověk. Záchraný výzkum.

Obr. 5. Ivančice. Záchrané výzkumy (černé plochy) v roce 2002.
Ivančice. Rettungsgrabungen im Jahr 2002.

Obr. 6. Ivančice. Oslavanská ulice, parc. č. 304.
Ivančice. Oslavanská Str., Par. Nr. 304.

Obr. 7. Ivančice Oslavanská ulice, parc. č. 304. Půdorys.
Ivančice, Oslavanská Str., Par. Nr. 304. Grundriß.

V návaznosti na demolici starší zástavby a výstavbu nového objektu na parcele číslo 304 při ulici Oslavanské v Ivančicích (okr. Brno-venkov) proběhl v jmenované lokalitě záchranný archeologický výzkum, který v květnu 2002 provedla Archaia Brno, o.p.s. Základním úkolem výzkumu bylo zdokumentovat a vypreparovat případné archeologické situace narušené hloubením stavební jámy.

Ve středověku a novověku ležel zkoumaný prostor vně městského opevnění, hradeb (jejich dnešní zbytky pocházejí z pokročilého 15. či počátku 16. století), které zde probíhaly přibližně v linii ulic Dolní Hlinky a Dr. V. Novotného. Nejbližší vstup do města tu představovala Židovská brána v ulici Josefa Vávry (roku 1690 byla zazděna a nahrazena brankou pro pěší; Samek 1994, 591, 592, Kuča 2000, 503-510).

Geomorfologicky se zkoumaná plocha nachází na mírném svahu, který pozvolna klesá jihovýchodním směrem. Nadmořská výška prostoru se pohybuje přibližně kolem 216 m n. m.

Archeologický výzkum se v podstatě omezil jen na jižní část parcely, kde zemní práce narušily archeologický terén. Jednalo se o plochu přibližně 30 x 10 m. Ta byla snížena na geologické podloží. Hluběji šly jen výkopy základů obvodových zdí nové budovy. Z jmenované plochy byla začištěna a dokumentována jen omezená část v severozápadním rohu. Jinak se archeologický výzkum soustředil především na ony výkopy pro základy zdí.

Zachyceno bylo geologické podloží (s.j. 138, 141, 124, 100, 123). V jeho nejvyšších partiích ho reprezentovala sprašová návěj (s.j. 100) a na ni dosedající půdní horizont (s.j. 123). Místa v něm byly přítomny pozůstatky antropogenní činnosti (zlomky vypálené mazanice a keramiky). Na jejich základě lze prohlásit, že pozvolna „přerostl“ v „kulturní“ vrstvu (s.j. 133). Ta by představovala nejstarší zachycený pozůstatek lidské činnosti (osídlení). Na základě ojedinělého malého zlomku keramiky ho ovšem nelze přesněji datovat. S velkou pravděpodobností však spadá ještě do období pravěku. Další dokumentované archeologické situace přináleží až 13. století. Odkryty byly většinou jámy neznámých funkcí (s.j. 134, 136, 137, 143), v jednom případě snad odpadní jáma – jímka (s.j. 135), ojedinělá sloupová jamka (s.j. 111) a jamka, ve které byla uložena keramická zásobnice (s.j. 110). Do 14. či 15. století lze datovat zánik částečně zahloubené stavby sloupové konstrukce, jejíž výšek byl zachycen v SZ rohu zkoumané plochy (viz obr. 6 a 7) (s.j. 101, 102, 103, 117, 118, 119, 120, 121, 122).

Poměrně hustě byl zastoupen horizont 15./16. století. Registrováno bylo několik odpadních jam – jímek a dále výkopy neznámé funkce (s.j. 105, 106, 107, 108, 109). Nedatovány zůstaly aktivity s.j. 112 (snad výplň vápenné jámy), 114, 115, 139, 140, 142 (snad středověk), 145, 902 – většinou jde o výplně výkopů. Časově zařadit se nepodařilo ani pozůstatky zděné zástavby. Patrně však pocházejí z mladších období. Zajímavým zjištěním byl objev do terénu zahloubené, směrem k severu se svažující rampy (s.j. 131, zásypy – 126, 127, 128, 129, 130), zachycené na profilu v severovýchodním rohu zkoumané plochy. Pravděpodobně zpřístupňovala zahloubenou sutereční část nějaké stavby. Její přesné stáří se opět nepodařilo odhalit (Zůbek 2002).

David Merta, Antonín Zůbek, Archaia, Brno o.p.s.

Literatura:

- Kuča, K. 2000: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Praha.
- Samek, B. 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska I. Praha.
- Zúbek, A. 2002: Ivančice. Oslavanská ulice, parc. č. 304. Nálezo-
vá zpráva č. 27/02 uložená v archivu Archaia Brno,
o.p.s.

Resumé

Ivančice (Bez. Brno-venkov), Oslavanská Str., Parc. Nr. 304. Siedlung. Mittelalter. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

Ve sboru, č. p 352. Sídlištní aktivity. Novověk. Záchran-
ný výzkum.

Při výstavbě prodejny potravin Plus diskont v areálu bývalého bratrského sboru v Ivančicích proběhl v měsících květnu a červnu 2002 na této lokalitě záchraný archeologický a stavebněhistorický průzkum. SHP měl především upřesnit a doplnit starší práce tohoto druhu (např. Sadílek 2001).

Areál bratrského sboru v Ivančicích se nachází na jižním okraji hradebního obvodu města, mezi bývalým mlýnským náhonem vedoucím k mlýnu Na Rovni a potokem protékajícím ulicí za hradbami (zvanou též Potůček). Město, které vzniklo na přelomu 12. a 13. století na soutoku tří řek (Jihlavy, Oslavy a Rokytne) pod ostrožnou kopce Rény, bývalého břeťslavského hradiště, bylo ještě po bitvě u Lipan jednou z posledních husitských bašt na Moravě. Od 60. let 15. století se Ivančice, do té doby patřící mezi osm moravských královských

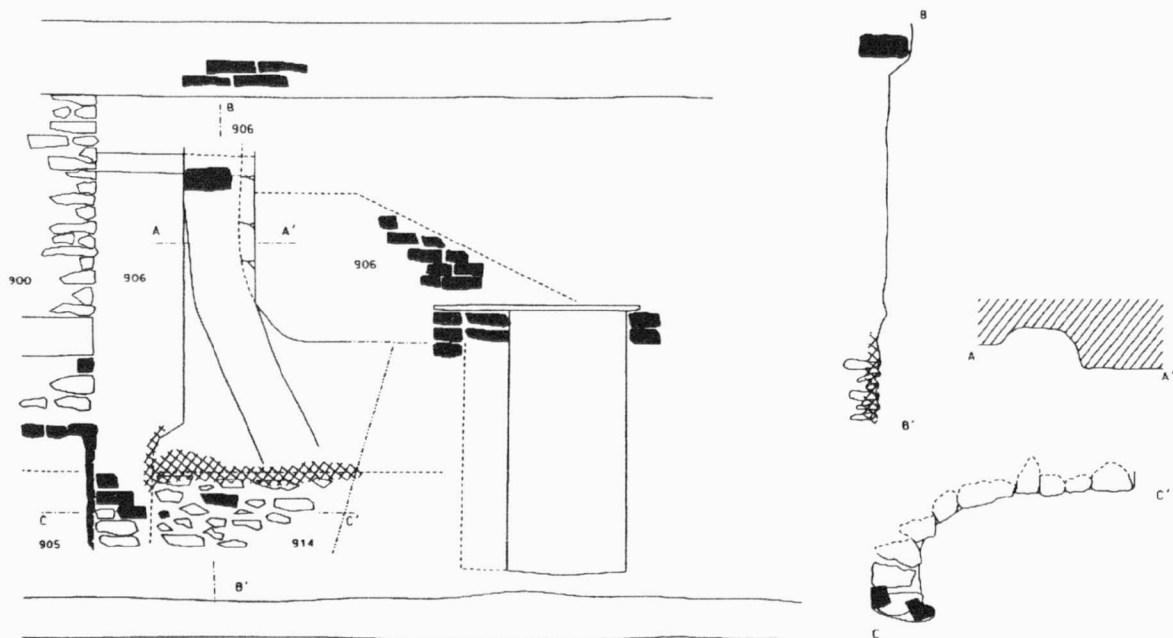
měst, staly součástí moravsko-krumlovského panství jednoho z nejpřednějších moravských rodů – pánů z Lipé (Šebela – Vaněk 1985, 8).

Dobou největšího rozkvětu a slávy ivančického bratrského sboru je však druhá polovina 16. století. Od r. 1558 se Ivančice staly sídlem biskupa Jana Blahoslava. Dnes hodnotíme Jana Blahoslava jako nejvýraznější osobnost českého národního humanismu 16. století, jako přímého předchůdce J. A. Komenského, který bratrskou kulturní tradici důstojně završil (Šebela – Vaněk, 1985, 6). K nejvýznamnějším Blahoslavovým činům patří zřízení bratrské tiskárny v Ivančicích r. 1562 (Kratochvíl 1906, 218).

Ohledně podoby tehdejšího komplexu patří k nejzajímavějším zpráva pozdějšího biskupa jednoty v Polsku Šimona Teofila Turnovského, který v roce 1570 strávil u Jana Blahoslava v Ivančicích osm dní. Píše, že v bratrském domě bydlelo kolem 40 studentů a žáků se svými učiteli a jejich pomocníky. Je nepochybné, že komplex sborových budov musel být v době největšího rozmachu sboru, tj. od 60. let 16. století do poč. stol. 17., dosti rozlehlý. Jeho skutečnou velikost však můžeme dnes jen odhadovat, stejně jako dislokaci jednotlivých budov, o jejichž existenci nám prameny podávají jen základní a někdy i neurčitou informaci (Šebela – Vaněk 1985, 6-7).

Pobělohorské události pak přinesly nejen zánik proslulého bratrského sboru (po velikonocích 1623 se tak stalo odchodem biskupa Jiřka Erasta na žerotínské panství do Kralic a Náměště), ale i nesmírné škody pro Ivančice a široké okolí.

V budově sboru pak byla po r. 1660 snad krátce umístěna první moravská manufaktura, v roce 1757 velký požár Ivančic zcela zničil i budovy sboru, po r. 1758 se v části budov nacházela papírna, ve druhé polovině komplexu pak palírna. Od roku

Obr. 8. Ivančice – Ve sboru 352. Nárys nálezové situace černé kuchyně. 900 – kamenné zdivo první fáze objektu datované dendrochronologicky k závěru 16. století, 906 – mazanice, tvořící komín a dymník (vymezen čárkovaně na základě otisku trámy), 914 – kamenocihelný sokl topeniště, 905 – pilíř mladší klenby.

Ivančice – Ve sboru Str. 352. Skizze der schwarzen Küche. 900 – Steinmauerwerk der ersten Phase vom 16. Jhr., 906 – Kamin und Dunstrohr vom Lehmstrich, 914 – Sockel des Feuerraum, 905 – Pfeiler der jüngeren Wölbung.